Stern złote myśli z talmudu

J. Stern.

Nakład trzeci.

Złote Myśli z Talmudu

Lwów.
Nakładem Wiktora Chajesa
Drukiem Ed. Ostruszki.
1896.

J. STERN.

ZŁOTE MYŚLI

z Talmudu

tłómaczył

Wiktor Chajes.

LWÓW.
NAKŁADEM WIKTORA CHAJESA.
Drukiem Edmunda Ostruszki.
1897.

Talmud, będący rezultatem wieloletniej pracy komentatorów pisma świętego, skarbnicą filozofii żydowskiej i drogowskazem etycznym dla setek tysięcy wyznawców mozaizmu, pomimo wielokrotnych badań jest dotąd jeszcze dla świata chrześciańskiego czemś w rodzaju nieznanej ziemi, której granic nie udało się nikomu przekroczyć. Ta ignorancja jest też źródłem całego szeregu fałszywych i niezgodnych z prawdą wyobrażeń o faktycznem znaczeniu nauk talmudycznych, i o ile żydzi przywykli je uważać za wykwit swojej narodowej mądrości, za rzecz mało że nie świętą, nie podlegającą żadnej krytyce, o tyle ludność chrześciańska, a zwłaszcza ci z pomiędzy niej, którym na zdyskredytowaniu współobywateli żydowskich mocno zależy, rozszerza błędne mniemanie, jakoby talmud był zbiorowiskiem najniemoralniejszych nauk, sankcjonujących krzywdzenie ludzi innych wyznań, gwałcenie ustaw nieżydowskich itp. Ci, którzy mieli sposobność poznać w oryginale treść talmudu, wiedzą dobrze, jak czczemi są podobne

zarzuty — niestety osób takich jest niewiele, a ogół nie starając się sprawdzić mylnych mniemań, chwyta je tem chętniej, im potworniejszą owe pogłoski mają formę.

Powodowani chęcią częściowego bodaj rozprószenia fałszywych tych i niestety u nas w kraju bardzo rozpowszechnionych wyobrażeń, postanowiliśmy przyswoić językowi naszemu z ksiąg talmudycznych wyjątki, będące kwintesencją tego, co zawarła w nich filozofia wielu stuleci, i podać je do wiadowości ogółu, a zwłaszcza bezstronnych, nieuprzedzonych Czytelników chrześciańskich, dla dania obrazu dzieła, które tylko przez ludzi płytkich lub złej woli traktowane być może, jako coś niemoralnego.

W tej intencji oddajemy książkę niniejszą do rąk szanownych Czytelników.

Lwów, w styczniu 1896.

Tłómacz.

I. Człowiek.

Ben Soma powiada: Ileż to trudów mieli pierwsi ludzie nim kawałek chleba zjeść mogli! Musieli sami uprawiać rolę, żąć, snopy wiązać, młócić, przerzucać, rozczyniać i piec — potem dopiero chleb jeść mogli. Ja zaś znajduję chleb mój i inne smaczne potrawy bez wielu trudów. A jak się musieli pierwsi ludzie trudzić, aby dostać zwykłą suknię! Musieli strzydz wełnę, bielić, czyścić, tkać, farbować i szyć. Ja zaś znajduję wygodną suknię i potrzebuję ją tylko wdziać.*)

*

Kto jest mądry? — Ten, który od każdego się uczy.

Kto jest silny? — Ten, który siebie samego przezwycięża.

Kto jest bogaty? — Ten, który się swojem zadawalnia.

Kto jest poważania godny? — Ten, który ludzi poważa.

*

---

*) Wenn andre Vieles um den Einen thun, So ist's auch billig, dass der Eine wieder Sich fleissig frage, was den Andern nützt. *Goethe.*

Rabi Jochanan syn Sakkaja miał pięciu zwolenników: Eliasza, Jozuego, Jozego, Szymona i Eleazara. Razu pewnego powiedział mistrz: Powiedźcie! Jak się nazywa największe dobro którego się ludzie dobijać powinni? Eliasz powiedział: Dobre oko.*) Jozue: Dobry przyjaciel. — Jose: Dobry sąsiad. — Szymon: Ostrożność. Eleazar: Dobre serce. Eleazar najlepszą dał odpowiedź — rzekł Rabi — gdyż dobre serce wszelkie dobro w sobie zawiera.

*

Prostak nie obawia się grzechu.
Nieuczony nie może być pobożny.
Nieśmiały nie może się uczyć.
Popędliwy nie może uczyć drugich.
Kto dużo kupczy przecież nie będzie mądrym.

*

Dużo mięsa — dużo robaków.
Dużo bogactw — dużo trosk.
Dużo kobiet — dużo zabobonów.
Dużo dziewek — dużo sprosności.
Dużo parobków — dużo kradzieży.
Dużo nauki — dużo mądrości.
Dużo sprawiedliwości — dużo pokoju.

*

Jeżeli ja sam o siebie troszczyć się nie będę, któż to zrobi?
Jeżelim sam jeden, czem jestem?
Jak nie teraz, to kiedy?

*

---

*) Życzliwość.

Przy trzech rzeczach można poznać człowieka: przy puharze, przy pieniądzach i w złości.

*

Nie patrz na flaszkę, tylko na jej zawartość.

*

Nie lekceważ sobie nikogo i nie uważaj żadnej rzeczy za niemożliwą. Każdy człowiek ma swoją godzinę, każda rzecz swe miejsce.

*

Pewna księżniczka z rodu cesarskiego w Rzymie drwiła sobie z zarośniętego Rabi Jozuego syna Chananii mówiąc: Dużo mądrości w brzydkiej postaci. Rabi pytał się jej następnie, w czem ojciec jej trzyma wino? W garncach glinianych, odpowiedziała księżna. Jakto, powiada tamten, cesarz by nie miał trzymać wina swego w złotych naczyniach? Księżna przyznała mu słuszność i kazała niewolnikom przelać wino do dzbanów złotych. Lecz w krótkim czasie wino skwaśniało. Dałeś mi złą radę, Rabi, powiedziała księżna, gdy po raz drugi przyszedł. Ten zaś odpowiedział: To była tylko odpowiedź na twe drwiny: Dużo mądrości w brzydkiej postaci!

*

Rabi Simon syn Gamaliela stał raz na dachu świątyni a gdy spostrzegł pogankę nadzwyczajnej piękności zawołał: Jakżeż piękneni są Twe dzieła, o Boże! Rabi Akiba wybuchł płaczem na widok

pięknej małżonki Turnusa Rufusa. Płaczę, powiedział, nad tem, że taka piękność kiedyś w proch rozpaść się musi.

II. Świat i życie.

Na trzech rzeczach stoi świat: na wiedzy, służbie bożej i dobroczynności.

Na trzech rzeczach stoi świat: na sprawiedliwości, prawdzie i pokoju.

*

Ten świat jest przedsionkiem przyszłego. Przygotuj się w przedsionku, a będziesz mógł iść do pałacu.

Jedna godzina wiedzy i dobre dzieła na tym świecie są więcej błogie, niż wszystkie uciechy przyszłego świata.

*

Przez długi czas dwie szkoły spierały się o wartość życia. Jedna utrzymywała: Być jest lepiej jak niebyć; druga zaś: Niebyć byłoby lepiej jak być. Wreszcie zgodzili się na to: Niebyć jest lepiej jak być. Ponieważ atoli człowiek już stworzonym został, przeto niech pracuje koło pożytecznych dzieł.

*

Rabi Meir swój odczyt o księdze „Hioba" kończąc, zwykł był mawiać: Końcem człowieka jest

umrzeć, końcem zwierzęcia zarżnięcie, oba stworzenia idą naprzeciw śmierci. Dobrze temu, który o pozyskanie wiedzy się starał, swemu Stwórcy się przypodobał, dobre imię sobie pozyskał i z dobrem imieniem z tego świata schodzi. O nim powiada kaznodzieja w swej mądrości: Lepsze jest dobre imię, niż dobry olej pomazania i dzień śmierci niż przyjście na świat.

*

Dzień jest krótki, roboty dużo, robotnicy są leniwi, nagroda jest wielka, pracodawca napędza.*)

Wszystko z góry jest przeznaczone, ale wola każdego jest wolną.

Dobrocią świat jest rządzony, lecz od dzieł wszystko zależy.

*

Ludzie są jak trawy na polu: jedne wschodzą, drugie więdnieją.

Znikome jest życie ludzkie, jak cień ptaka w locie.

*

Zazdrość, chuci i chęć sławy ukracają życie.

*

Zawiść, namiętność i nienawiść przyspieszają śmierć.

*

*) Życie krótkie, obowiązki religijne wielkie, ludzie są leniwymi itd.

Trzech życie nie jest życiem: niewieściucha, złośliwego i ociężałego.

Czterej ludzie są martwi za życia: biedny, ślepy, trędowaty i bezdzietny.

*

Trzech życie nie jest życiem: tego który musi być na łaskawym chlebie bliźniego, który jest chorowity i który jest pod pantoflem.

*

Człowiek umiera nie osiągnąwszy i połowy swych życzeń.

*

Prędzej niech ciebie zabiją, niżbyś ty miał drugich zabijać.

Krew twoja czerwieńszą nie jest, aniżeli krew bliźniego.

*

Rabi Akiba i Rabi Tryphan mawiali: Gdybyśmy byli sędziami, toby wyroku śmierci nigdy nie wykonano.

III. Młodość i starość.

Młodość jest wieńcem z róż, starość koroną z cierni.

*

Dzieci chciałyby być starymi, starzy dziećmi.

*

Żałuj za tem co utracić musisz, a nigdy nie odzyskasz — za młodością.

*

Starcem jest, kto ma mądrość.

*

Starzy do rady, młodzi do wojny.

*

Starzy burząc — budują; młodzi budując — burzą.

*

Bądź układny wobec możnych, bądź usłużny dla młodzieży.

IV. Szczęście i nieszczęście. Troska i smutek.

Szczęście jest kołem, które się prędko obraca.

*

Nie daj trosce przystępu do twego serca, bo troska już wielu zabiła.

*

Nie troszcz się o jutro; nie wiesz co ci dzisiaj przyniesie.

*

Jeżeli ktoś ma jeden chleb w koszu i powiada: Co ja jutro jeść będę;—to należy do mało wierzących.

*

Trzy rzeczy umilają życie: ładna żona, ładne pomieszkanie i ładne sprzęty.

*

Trzej winni są sami swemu nieszczęściu: kto pieniądze pożycza bez świadków (bez kwitu), kto daje się rządzić żonie i kto dobrowolnie idzie do niewoli.

Co się rozumie pod tem ostatniem? Kto cały swój majątek, jeszcze za życia dzieciom zapisuje.

V. Bogactwo i ubóstwo.

Zadowolenie jest prawdziwem bogactwem.

*

Kto jest bogaty? Ten, kto bogactw swych używa.

*

Pieniądz człowieka stawia na nogi (dodaje mu sił).

*

Mojżesz powiedział do Boga: Obfitość złota i srebra, którą Israelowi dałeś, spowodowała jego wyrodzenie się.

*

Za ubogim goni ubóstwo, za bogatym bogactwo.

*

Kto musi być na chlebie łaskawym bliźniego, temu chleb się staje czarnym.

*

Uważajcie na dzieci biednych, gdyż od nich wyjdzie nauka.

*

Gołąb Noego powiedział do Boga: Oby moja żywność była gorżką jak liść oliwny z Twoich rąk, a nie słodką z rąk ludzkich.

*

Tylko nieuczony jest rzeczywiście ubogim.

VI. Mądrość i głupota.

Kto jest mądry? Kto od każdego się uczy.

*

Mądry jest więcej niż prorokiem.

*

Jeżeli ci ktoś powie: Szukałem i nie znalazłem, nie wierz mu; — nieszukałem i znalazłem, nie wierz mu; szukałem i znalazłem, wierz mu.

*

Siedm właściwości zdobi mędrca. Nie zaczyna mówić, jeżeli mędrszy od niego jest obecny; nie przerywa nikomu; nie odpowiada porywczo; pyta i odpowiada stosownie do rzeczy; załatwia jedno po drugiem po porządku; jeżeli czego nie wie, to się przyznaje i przyznaje się do błędów. Przeciwieństwa tego są oznaką głupca.

*

Dla kogo cnota jest ważniejszą od mądrości, tego mądrość jest ugruntowana.

Dla kogo mądrość jest ważniejszą od cnoty tego mądrość nie jest ugruntowana.

*

Człowiek bardziej mądry niż cnotliwy, czemu się równa? Drzewu, które ma dużo konarów, a mało korzeni: przyjdzie silny wiatr, to je wyrwie i zdruzgoce.

*

Raba zwykł być mawiać: Pobożność i dobre dzieła muszą być owocem mądrości.

VII. Pobożność i cnota.

Poganin przyszedł raz do uczonego w zakonie Szamaja i powiedział: Chcę zostać żydem, jednak pod tym tylko warunkiem, że mnie wykształcisz w zakonie, jak długo na jednej nodze ustać potrafię. Szamaj porwał za kij i wypędził szydercę. Ten poszedł do Hillela i powiedział mu to samo. „Mój synu powiedział Hillel, — co się tobie nie podoba, nie czyń drugiemu. To cały zakon, reszta jest tylko komentarzem“.

*

Wobec Boga chęć służy za czyn.

*

Rabi Akiba powiedział: „Kochaj bliźniego jak siebie samego“ to jest najważniejsze przykazanie biblii. Ben Azai dodał: Znam jeszcze ważniejsze: „Jest to księga o pochodzeniu człowieka.*)

*

Występki przeciw moralności są bardziej karygodne, niż występki przeciw przepisom religijnym.

*

Nie bądźcie jak owi słudzy, co panu służą, by zapłatę dostać, lecz bądźcie jak ci co panu służą i nie czekają nagrody.

*

*) Wszyscy ludzie są braćmi, zaś pod słowem „bliźni“ możnaby rozumieć tylko żydów.

Trzy korony istnieją: uczoność, kapłaństwo, królestwo; lecz korona dobrego imienia przewyższa je wszystkie.

*

Umoralnienie się i dobre dzieła są lepsze niż wszystkie ofiary.

*

Biada występnemu i jego sąsiadowi. Dobrze sprawiedliwemu i jego sąsiadowi.

*

Modlitwa bez pokory, jest jak ciało bez duszy.

*

Obchodź sobotę jak dzień powszedni, byś nie potrzebował przyjmować jałmużny.

*

Samuel powiedział: Kto pości zwie się grzesznikiem.

*

„Ręka w rękę! Złoczyńca nie ujdzie bezkarnie". Co to znaczy? To znaczy: kto jedną ręką kradnie a drugą rozdaje, przecież nie ujdzie bezkarnie.

*

Trzech Bóg lubi: kto się nie gniewa, kto się nie upija i kto jest uległym.

*

Trzej zasługują na upodobanie boskie: kawaler który mieszka w mieście i nie jest rozpustny; biedny, który skarb znajduje i go właścicielowi zwraca i bogacz, który po cichu rozdaje swoje zyski.

VIII. Grzechy i zbrodnia.

Żaden człowiek nie zgrzeszy, jeżeli duch głupoty go nie ogarnie.

*

Kto jaki grzech dwa razy popełnił, ten grzechu tego już więcej za grzech nie uważa.

*

Grzeszna myśl jest gorszą od grzesznego czynu.

*

Człowiek powinien unikać pokus.

*

Nie mysz jest złodziejem, tylko nora.

*

Grzech popełniony w dobrym zamiarze jest lepszym od dobrego dzieła, uczynionego w złym zamiarze.

*

Oko i serce są pośrednikami grzechu.

*

„Błogosławionym bądź u wejścia i błogosławionym u wyjścia".

To znaczy: Twoje odejście ze świata, niechaj będzie jak twoje przyjście na świat. Jakeś wstąpił w świat bez grzechu, tak odejdź z niego wolnym od grzechów.

*

Nie wierz w siebie samego, aż nie umrzesz.

*

Miej trzy rzeczy przed oczyma, abyś nie grzeszył: twoje niskie pochodzenie, nędzny koniec i sąd wieczny.

*

Dwóch nienawidzi Bóg: tego kto inaczej czyni jak myśli i kto może złożyć świadectwo uniewinniając drugiego a tego nie robi.

*

Od czterech Bóg odwraca oblicze swoje: Od szyderców, kłamców, pochlebców i oszczerców.

IX. Żal i skrucha.

„Czyń skruchę na dzień przed śmiercią“ powiedział Rabi Eleazar w kole swoich uczniów. „A czyż wiemy kiedy umrzemy?“ zapytał go jeden z uczni.. Dlatego, odparł Rabi, powinien człowiek codziennie dążyć do swego udoskonalenia.

*

Grzesznikowi, który się poprawił, nie należy robić wyrzutów z powodu dawniej spełnionych błędów.

X. Namiętność.

Zła skłonność jest początkowo gościem; jeżeli ją gościnnie przyjmiesz, to ona się wkrótce stanie gospodarzem domu.

*

Popęd do złego jest z początku cienkim jak nić pajęcza, wkrótce jednak staje się tak silnym, jak powróz u wozu.

*

Im większym jest człowiek, tem większą jest jego namiętność.

*

Jeżeli owa przebrzydła (namiętność) cię napadnie, ciągnij ją do bożnicy. Jeśli ona jest kamieniem, to się rozmiażdży, jest żelazem, to się w proch zamieni.

*

Nauka jest balsamem przeciw namiętności.

XI. Poznanie samego siebie.

Człowiek widzi wszystkie błędy z wyjątkiem swoich.

*

Przyozdób pierwej siebie samego, nim chcesz ustroić drugich.

XII. Umiarkowanie.

Nie upijaj się i nie grzesz.

*

Gdy wchodzi wino, wówczas wychodzą tajemnice.

*

Przez nieumiarkowanie człowiek przed czasem się starzeje.

*

Grzechy młodości szpecą twarz na starość.

*

Po pierwszej szklance jagnię; po drugiej lew; po trzeciej świnia.

*

Kto znosi chleb jęczmienny, nie powinien jeść chleba pszenicznego.

XIII. Wstydliwość.

Wstydliwość prowadzi do bojaźni bożej.

*

Kto jest wstydliwy, nie grzeszy łatwo.

*

Dobry to znak, jeżeli człowiek jest wstydliwy.

*

Człowiek, któremu brak wstydu, z pewnością brnąć będzie w grzechach.

*

Bezczelność prowadzi do piekła, wstydliwość do raju.

*

Wstydź się siebie samego, bardziej niż drugich.

XIV. *Zawód i praca.*

Kochaj pracę, nienawidź chęci sławy.

*

Wielką jest praca, ona żywi swego męża.

*

Wielką jest praca, ona czci swego męża.

*

Uczoność bez zawodu idzie w niwecz i prowadzi do grzechu.

*

Kto syna swego nie uczy rzemiosła, wychowuje go na darmozjada.

*

Siedm lat trwał głód, ale w domy rzemieślników się nie dostał.

*

Raczej należy usługiwać w świątyni pogańskiej, niż żebrać.

*

Gdy Pan Bóg rzekł do Adama: Niech ziemia rodzi ci pokrzywy i osty, to Adam gorżko zapłakał. Gdy zaś Bóg dodał: W pocie czoła na chleb pracować będziesz, to on się uspokoił.

*

Rzemieślnik przy pracy nie powinien powstawać przed przechodzącym uczonym.

*

Kto codziennie dobra swe ogląda, znajdzie skarby.

*

Kto z pracy rąk żyje, ten więcej znaczy, niż pobożny leniuch.

XV. *Wiedza i uczoność.* *)

[*A)* Ich wartość.

Uczyć się znaczy więcej, niż składać ofiary.

*

Nawet poganina, jeżeli się zajmuje wiedzą, należy tak cenić, jak kapłana, gdyż napisano: Te są

*) Pod wiedzą rozumieli talmudyści głównie uczoność na polu religii, zajmowanie się biblią i objaśnianie jej.

nauki, które człowiek wykonywać powinien, aby mógł żyć. Nie napisano zaś: Kapłani, lewici lub izraelici, tylko człowiek, każdy człowiek.

*

Kto się wiedzą zajmuje w szlachetnym zamiarze, temu ona będzie balsamem; zajmującemu się w złym zamiarze, będzie trucizną.

*

Zawsze należy się zajmować wiedzą, choćby w złym zamiarze, gdyż z czasem tak się ją pokocha, że się jej w szlachetnym zamiarze służyć będzie.

*

Wiedza znaczy więcej niż kapłaństwo i godność królewska.

*

Bez wiedzy nie ma sposobu do życia, bez sposobu do życia nie ma wiedzy. Bez mądrości niema bojaźni bożej, bez bojaźni bożej niema mądrości. Bez wiedzy niema chleba, bez chleba niema wiedzy.

*

Pierś matki jest godłem wiedzy. Ile razy niemowlę ją chwyci, znajduje nowe pożywienie. Wiedza również nowych udziela myśli, ile razy się nią zajmie.

*

Wiedza przyczynia się do utrzymania pokoju na świecie.

*

Jeśliś pozyskał wiedzę, czego ci brak?

*

Gdy nie masz wiedzy, cóżeś pozyskał?

B) Godność uczonego.

Uczony, choćby był bękartem, stoi wyżej od nieuczonego kapłana.

*

Nawet zwykłą rozmowę uczonego rozumieć należy.

*

Jeżeliś widział uczonego grzeszącego w nocy, to na drugi dzień nie sądź źle o nim, gdyż on może tego żałował, albo raczej z pewnością żałował.

*

Dom twój niechaj będzie miejscem zbornem dla uczonych, posyp się prochem z nóg ich i pij słowa ich jak spragniony.

*

Nie wypada uczonemu nosić podartych butów. Uczony, który chodzi w brudnem ubraniu, zniesławia wiedzę.

*

Jaki jest stosunek uczonego do głupca? Nim uczony z nim mówił, to ten w jego oczach wygląda jak puhar złoty. Gdy z nim mówił to jest

już tylko srebrnym kielichem. Gdy zaś z nim je i pije, jest dla niego glinianem naczyniem, które łatwo się rozsypuje w proch i nigdy zlepić się nie daje.

C) Charakter uczonych.

Człowiek nie powinien myśleć: Chcę się poświęcić nauce, aby otrzymać nazwę uczonego i mędrca, lecz uczę się z miłości dla nauki; godność uczonego sama przyjdzie.

*

Nie nauka jest główną rzeczą tylko ćwiczenie.

*

Kto naukę wyżej stawia nad cnotę, czemu on się równa? Drzewu, które ma wiele gałęzi a mało korzeni: jeden wiatr zmiecie je i zwali.

*

Kto zaś cnotę wyżej stawia, czemu się on równa? Drzewu, które ma mało gałęzi, a wiele korzeni? żadne wiatry świata nie są zdolne je przewrócić.

*

Biada uczonym, którzy nie są cnotliwi. Biada temu, kto niema mieszkania, a portal buduje.

*

Jeżeliś się dużo uczył, to nie bądź mimo to zarozumiałym, gdyż jest to twojem przeznaczeniem.

*

Rabi Abahu i Rabi Chia mieli raz w obcym kraju kazanie. Ostatni traktował temat czysto naukowy, pierwszy miał piękny wykład. Publiczność tłumnie szła do niego, a tamten mówił przed pustemi ławkami. Rabi Chia był z tego powodu bardzo zasmucony. Rabi Abahu zaś mówił do niego: Chcę ci dać porównanie: Dwaj kramarze przyszli w jedno miejsce. Jeden sprzedawał prawdziwe perły i drogie kamienie; drugi sprzedawał barwne kamyki i perły szklane. Czy wiesz u kogo najwięcej kupowano? U tego co sprzedawał perły szklane i pstre kamyki.

*

Oto jest sposób, aby wiedzę wyzyskać: chleb z solą jeść musisz, wodę pić, a na ziemi spać i przykre życie prowadzić. Jeżeli tak czynisz, wówczas błogo i dobrze ci.

*

Ten tylko jest mądry, kto wie, że nic nie umie.

*

Im uczony starszym się staje, tem większą jest jego mądrość, im starszym jest niewykształcony, tem większą staje się jego głupota.

D) **Nauka i nauczanie.**

Kto w młodości się uczy, czemu się równa? Pismu na nowym papierze; a czemu się równa ten, który w starości się uczy? Pismu na pożółkłym papierze.

*

Uczący się u młodych, komu się równa? Temu co nie dojrzałe grona je i wino młode pije. A komu ten co u starych się uczy? Temu, który dojrzałe winogrona je i stare wino pije.

*

Mędrcy! bądźcie ostrożni w swych wykładach! Jakże bowiem łatwo mogą sobie słowa wasze źle tłumaczyć, gdy was już nie ma.

*

Nauczyciel powinien zawsze uczyć krótko i węzłowato.

*

Uczony, który nie naucza, równa się mirtowi na puszczy.

*

Dla czego porównywują wiedzę do drzewa? Tak jak małe drzewo wielkie zapala, tak samo zaostrzają małe umysły wielkie.

*

Wiele się nauczyłem od moich nauczycieli, więcej od moich towarzyszy, najwięcej od moich uczniów.

*

Tylko przez obcowanie uczonych z uczonymi może wiedza się wzbogacać. Dlatego łajał Rabi Joze uczonych, którzy się od siebie odłączają i utrzymywał, że oni zostaną jednostronnymi i głupcami.

*

Tak jak żelazo o żelazo się ostrzy, tak samo ostrzą się także umysły o siebie.

*

Uczeni w Judei, którzy zważali na czystość języka, postępowali w nauce. Uczeni w Galilei, którzy zaniedbywali czystości języka, nie postępowali.

*

Gdzie w nauce nie ma systematyki, tam trudno o zrozumienie.

*

Kto się uczy a nie powtarza, równa się temu, który sieje a nie zbiera.

*

Pierwej uczyć się, a potem samodzielnie myśleć.

*

Uczących się uczniów można podzielić na cztery klasy. Oni równają się gąbce, lejkowi, cedzidłu i sitku. Gąbka wszystko przyjmuje; lejek z jednej strony wpuszcza, z drugiej wypuszcza; cedzidło wypuszcza wino a zatrzymuje drożdże; sitko zaś wypuszcza proch, a zatrzymuje mąkę.

*

Honor twego ucznia niech ci będzie tak drogim jak własny, honor twego towarzysza, jak honor twego nauczyciela, honor twego nauczyciela niech ci będzie boskim.

*

Każdego, od którego czegoś się nauczyłeś, czcij jako nauczyciela.

*

Jeżeli rzecz słyszaną od kogoś powtarza się, o należy podać imię autora.

XVI. *Wychowanie i uczenie dzieci.*

Wychowawca bardziej zasługuje na imię ojca, niż sam ojciec.

*

Dzieci niżej lat sześciu nie są zdolne do nauki.

*

Dzieci nie należy bić laską tylko rzemieniem.

*

Jedno uderzenie językiem, które trafia w serce, jest skuteczniejszem, niż kije.

*

Jeżeli się dziecku coś przyrzekło, to należy także dotrzymać, inaczej ono uczy się kłamać.

*

Nawet dla budowania świątyni nie należy zaniedbywać wychowania dzieci.

*

Namiętność, dziecko i kobietę należy pogłaskać prawą ręką, jeżeli się je lewą zmartwiło.

*

Rozmaite właściwości widzimy u uczniów: łatwo pojmują i łatwo zapominają; ciężko pojmują i nie łatwo zapominają; ciężko pojmują i łatwo zapominają; łatwo pojmują i nie łatwo zapominają.

*

„Ci, którzy wielu naprowadzają na drogę cnoty, będą jaśnieć jak gwiazdy". Pızez to rozumie się nauczycieli.

XVII. Zabobony.

Zabobonnym jest ten, kto przywiązuje wagę do czasu lub godziny i powiada: Ten dzień jest pomyślny dla podróży, tamten znów przynosi kupcowi szczęście; kto za zły znak uważa, jeżeli mu chleb z ust lub laska z ręki wypada, jeżeli kruk nad nim zakracze, albo jeleń przez drogę przebiegnie.

XVIII. Mąż i żona. Małżeństwo.

Kto się nie żeni, nie zasługuje na nazwę człowieka, napisano bowiem: Mężczyznę i kobietę stworzył On i nadał im nazwę: człowiek.

*

Kawaler żyje bez radości, bez błogosławieństwa i bez szczęścia.

*

Kto się żeni dla pieniędzy, będzie miał wyrodne dzieci.

*

Kto jest bogaty? Kto ma ładną żonę; szczególnie o ładnym charakterze.

*

Pokój jest podstawą szczęścia małżeńskiego.

*

Jeżeli małżonkowie są cnotliwi, to Bóg z nimi jest i im błogosławi.

*

Kto swoją żonę kocha jak siebie samego i ją czci, bardziej niż siebie samego, dzieci swoje na drogę prawdy prowadzi i je w należytym czasie wydaje zamąż i żeni, o tym napisano: Możesz być pewnym, że pokój jest w tym namiocie, a jeżeli w pomieszkaniu rozglądniesz się, to ci niczego nie braknie.

*

Mąż powinien zawsze pamiętać o godnem obchodzeniu się z żoną, gdyż jej zawdzięcza dom swe błogosławieństwo.

*

Rabi Akiba mawiał do współobywateli: Czcijcie swe żony, to was wzbogaci.

*

Człowiek niech je i pije mniej, niż jego majątek na to pozwala, niech się ubiera, podług swego majątku, a niech czci żonę bardziej, niż jego majątek na to pozwala.

*

Mężczyzna niechaj nie martwi żony, bo łzy u niej łatwo przychodzą.

*

Najwygodniejszą kobietą jest ta, która wolę męża spełnia.

*

Życie tego nie jest życiem, którym rządzi kobieta.

*

Ten którym kobieta rządzi, sam winien swemu nieszczęściu.

*

Zła kobieta jest jak dzień ulewny.

*

Kto ma piekło na ziemi? Mąż złej kobiety.

*

Kto córkę swą wydaje za głupca, ten jakby ją rzucił związaną lwu.

*

Rabi Jochanan stawiał za wzór pobożności jedną bardzo piękną dziewczynę, którą słyszał się modlącą: Panie Świata! Ty stworzyłeś niebo i ziemię, cnotliwych i bluźnierców: oby to było Twą wolą, by piękność moja nikogo na drogę grzechu nie wprowadziła.

XIX. Rodzice i dzieci,

Kto swego dojrzałego syna bije, pobudza go do grzechu.

*

Rodzice nie powinni nigdy przekładać jednego dziecka nad inne.

*

Dla kilku łokci pstrego sukna, dzieci Israela stały się niewolnikami w Egipcie.

*

Każdy ojciec jest obowiązany uczyć swego syna rzemiosła. Inni mówią także pływania.

*

Pewien człowiek, którego dzieci były zwyrodniałe, zamianował swoim spadkobiercą Jonatana ben Ufiel. Ten przyjął jednak tylko jedną trzecią majątku, drugą trzecią dał na cele pobożne, a trzecią zwrócił dzieciom zmarłego.

XX. Panowie i słudzy.

Służącemu aby u ciebie dobrze było; abyś w jedzeniu, piciu i mieszkaniu traktował go na równi z sobą. Niewypada abyś ty jadł chleb biały a on czarny; abyś ty pił stare wino a on młode, byś ty spał na puchu a on na stomie.

XXI. *Wolność.*

Dlaczego niewolnikowi żydowskiemu, nie korzystającemu z prawa wolności, przybijają ucho do progu domu? Próg bowiem domu był świadkiem, gdy Bóg uwolnił żydów z niewoli; ten niewolnik zaś, który nie chce być wolnym i wyżej stawia od niej niewolę, na progu domu powinien otrzymać karę.

XXII. *Miłość bliźniego. Życzliwość.*

Miłość bliźniego jest pierwszą cnotą.

*

Najlepszą właściwością jest dobre serce.

*

Kłaniaj się każdemu uprzejmie i przyjaźnie, nawet poganinowi na ulicy.

*

Sądź swego bliźniego uniewinniająco.

*

Nie sądź nikogo, jak długo nie byłeś w położeniu podobnem do jego położenia.

*

Co się właściwie przyczyniło do drugiego rozbioru państwa żydowskiego? Nieuzasadniona nienawiść ku bliźnim.

*

Kto nie uchyla się od trosk ogółu, będzie także brał udźiał w jego radościach.

*

Dobrze życzyć jest obowiązkiem żydów i pogan.

*

Jaką miarką mierzysz, taką ci będzie odmierzone.

XXIII. *Przyjaźń.*

Wyszukaj sobie nauczyciela, pozyskaj sobie przyjaciela.

*

Dwóch może trzy razy tyle zdziałać co jeden.

*

Kochaj bardziej tego, który ci błędy wytyka, niż tego, który cię tylko chwali.

*

Przed drzwiami bogacza stoją przyjaciele, z przed drzwi ubogiego ucieka przyjaźń.

*

Z występnego nie rób dla siebie przyjaciela.

*

Człowiek nie powinien wielu przyjaciół w dom swój wprowadzać.

*

Wiązki rózg nikt nie przełamie, jedną rózgę dziecko przełamie.

XXIV. Wdzięczność.

Do studni z której się pije, nie należy wrzucać kamieni.

*

Niewdzięczność jest gorszą od kradzieży, napisano bowiem: Dlaczego masz odpłacać złem?

XXV. Dobroczynność.

Dobroczynność lepszą jest od wszystkich ofiar.

*

Rabi Chia mawiał do żony: Jeżeli ubogi przychodzi, daj mu prędko jeść, aby kiedyś także i dzieciom twym dawano. Zdziwiona żona zawołała: Czy ty przeklinasz twoje dzieci? Na to odpowiedział Rabi: Fortuna kołem się toczy i nie wiemy jaki los kogo spotkać może.

*

Turnus Rufus ganił wobec Rabi Akiby dobroczynność i podał mu następujący przykład: Pewien król rozzłościł się raz na swego niewolnika i kazał go wtrącić do więzięnia. Przyjaciel uwięzionego dostarczał mu obficie pożywienia i napojów. Gdy się król o tem dowiedział, gniewał się także na tego przyjaciela. Na to rzekł Rabi: Pewien król gniewał się na swego syna i kazał go wtrącić do więzienia. Przyjaciel uwięzionego dostarczał mu obficie jadła i napojów. Gdy to król słyszał, cieszył się i obdarował hojnie przyjaciela swego syna.

*

Bądźmy zadowoleni, iż istnieją oszukujący żebracy. Grzeszylibyśmy bowiem codziennie dając ubogim za mało.

*

Kto nieustannie wykonywa dobroczynność? Kto sierotę w dom swój bierze, ją wychowuje i wydaje za mąż.

*

Lekarz Abba zwykł był ubogich za darmo leczyć, często dawał im także pieniądze mówiąc: Idź i pielęgnuj swoje ciało.

*

Nawet ptak w powietrzu poznaje skąpca.

*

Ten daje dużo, kto mało daje ale z uprzejmością.

*

Kto jałmużnę daje, niech ją daje tajnie, aby potrzebujący nie zaznał wstydu.

*

Porada więcej znaczy od jałmużny. Ta polega na pieniądzach, tamta na dobrym słowie i czynie; jałmużny można dawać ubogim, służyć dobrą radą można każdemu.

*

Izraelita jest obowiązany także wobec poganina być miłosiernym.

*

Jeżeli biedny nic przyjąć nie chce, to należy mu dać datek jako pożyczkę.

*

Kto pieniądze bezinteresownie pożycza, ma większą zasługę niż ten, co jałmużny rozdaje.

*

Lepsze jest pożyczanie od dawania jałmużny. Lepsze od obydwu, dawać komu zarobek.

*

Jeżeli biedny i majętny od nas pożyczki chcą, to biedny ma pierwszeństwo.

*

Wierzyciel, który wie, że dłużnik mu oddać nie może, powinien go unikać, aby mu nie sprawiać nieprzyjemności.

*

O lichwiarzach napisano: Bóg przysiągł na wielkość Jakóba: Na wieki nie zapomnę ich czynów.

*

Lichwiarze biorąc skrypta dłużne, zrzekają się wspólności z Panem Bogiem.

*

Kto jest gościnny, ten jak by Boga u siebie gościł. *)

XXVI. *Uczciwość i słuszność.*

Majątek sąsiada powinien ci być tak drogi, jak twój własny.

*

Gdy człowiek ma zdawać sprawę ze swego prowadzenia się na tym świecie, to pierwsze pytanie jakie mu sędzia Najwyższy stawia, brzmi: Czyś ty był uczciwy i zacny w życiu kupieckiem?

*

Kto bliźniego choćby tylko o jeden grosz krzywdzi, ten bardzo grzeszy.

*

Kto drugiego krzywdzi grzeszy bardziej, aniżeliby popełnił świętokradztwo.

*

*) Gość w dom — Bóg w dom.

Nawet poganina skrzywdzić nie wolno.

*

O sprawiedliwość, o sprawiedliwość się staraj. To podwojenie znaczy: wobec Żydów i Pogan.

*

„Kto bliźniemu nic złego nie robi?“ Pod tem rozumie się także, kto drugiemu nie szkodzi zbytnio konkurencyą.

*

Nie przemycaj dla uniknięcia opłat celnych.

*

Człowiek powinien raczej być ścigany, niż ścigać.

XXVII. Sędziowie.

Sędzia powinien się tak czuć, jak gdyby ostry miecz leżał między jego kolanami, a piekło pod nim było otwarte.

*

„Sprawiedliwie powinieneś sądzić bliźniego swego“. To znaczy także: Sędzia nie powinien jednej ze stron powiedzieć by usiadła a drugiej by stała; nie powinien również jednemu powiedzieć: mów krótko, a drugiemu pozwalać się bronić.

*

Sędzia nie powinien być dumny.

*

Sumienność sędziego powinna być przy ważnej sprawie tak samo wielką, jak przy drobnej.

*

Módl się o dobro rządu, bo bez niego ludzie by się żywcem pożerali.

*

Uczeń, który ze swoim nauczycielem przy rozprawie sądowej jest obecny, a może złożyć świadectwo obciążające bogatego a uwalniające ubogiego, powinien głos zabrać, gdyż napisano: Nie bój się nikogo!

XXVIII. *Zaszczyt, honor i ambicja.*

Kto ludzi szanuje, ten wszędzie znajdzie szacunek.

*

Jaką drogę ma człowiek wybrać? Tę, która jest uczciwą i u ludzi mu imię uczciwego wyrobi.

*

Honor bliźniego niech ci będzie tak drogim jak własny.

*

Kto za zaszczytami goni, przed tym zaszczyty uciekają. Kto przed niemi ucieka, za tym one gonią.

*

Bądź chętniej ogonem lwów, niż głową lisów.

*

Prostak pnie się ku wysokości.

XXIX. *Duma i pokora.*

Człowiek został stworzony szóstego dnia, aby nie był dumny, gdyż osę przed nim stworzono.

*

Bądź bardzo skromny; gdyż końcem człowieka jest robak.

*

Duma jest maską własnych błędów.

*

Kto w górę pluje, temu ślina na twarz spada.

*

Nawet dla własnej rodziny dumny staje się nieprzyjemny.

*

Dumnego proroka unika proroctwo; dumnego mędrca mądrość.

XXX. *Obraza.*

Ci, których obrażają, a nie odpowiadają obrazą, których zawstydzają a nie odpowiadają, cierpią i nie szemrzą, o tych napisano: Przyjaciele Boga będą jaśnieć jak słońce poranne.

*

Gorszą jest niesprawiedliwość wyrządzona słowami niż pieniądzmi.

*

Raczej daj się wrzucić w ogień, aniżelibyś miał kogoś publicznie zawstydzić.

*

Publiczne zawstydzanie bliźniego równa się przelewowi krwi.

*

Jeżeli się kogo obraziło, to należy się go przeprosić.

*

Trzej są w wielkim stopniu karygodni: cudzołożca, ten który drugiego publicznie obraża, i który kogoś nazywa po przezwisku, chociażby ten nawet był do tego przezwiska przyzwyczajonym.

*

Jeden drugiego nie powinien obrażać! Jak to rozumieć? Jeżeli ktoś pierwej był rozpustnikiem, to nie należy mu tego przypominać. Jeżeli w jego rodzinie jest plama, to nie należy na to zwracać uwagi.

Jeżeli nieszczęście go spotkało, to nie należy tego przypisywać jego grzechom.

*

Nie należy posyłać kupców po zboże do tego, o którym się wie, że nigdy zboża nie sprzedawał. Nawet to jest nieuczciwe, jeżeli się udaje, jakoby się coś kupić chciało, podczas gdy się w rzeczywistości kupować nie chce lub nie może.

XXXI. *Kłótnia. Spór. Pokój.*

Człowiek powinien zawsze być w mowie i odpowiedzi spokojny, grzeczny i łagodny, tak wobec swych domowników i krewnych, jakoteż wobec każdego, nawet wobec poganina; aby znalazł łaskę w niebie i był przyjemny na ziemi.

*

Bądź zwolennikiem Ahrona. Kochaj pokój i goń za pokojem; kochaj ludzi i naprowadzaj ich na drogę cnoty.

*

Niema większego błogosławieństwa nad pokój.

*

W Palestynie mówią: Kto przy kłótni pierwszy zamilczy, ten pochodzi z dobrego domu.

*

Jeżeli ktoś na kogoś podnosi rękę, to chociażby go nie bił, przecież zasługuje na miano złego człowieka.

*

Kto pokój między lzdźmi utwierdza, zostaje na tym i na tamtym świecie nagrodzony.

XXXII. Gniew. Łagodność.

Nie bądź gniewliwy.

*

Nie gniewaj się i nie grzesz.

*

Kto w gniewie suknie drze, przedmioty łamie i pieniądze rozrzuca, ten jest na drodze do odszczepieństwa. Gdyż zły duch dziś cię namawia do tego, jutro do ostateczności.

*

Są cztery temperamenta: Łatwo się rozłościć i łatwo ułagodzić; nie łatwo się rozzłościć i nie łatwo ułagodzić; łatwo się rozzłościć i nie łatwo ułagodzić; nie łatwo rozzłościć i łatwo ułagodzić.

*

Nie rób prób pogodzenia się, jak długo gniew nie jest ułagodzony.

XXXIII. *Zemsta.*

Pewien Rabi zwykł był każdego wieczora przed pójściem do łóżka, mawiać: Wszelkie obrazy, które mnie dziś spotkały, niech będą przebaczone.

XXXIV. *Mówienie i milczenie.*

Milczenie jest płotem mądrości.

*

Słowo warte talara, milczenie dwa.

*

Milczenie przystoi mędrcowi. cóż dopiero głupiemu.

*

Niema nic lepszego dla człowieka nad milczenie, gdyż kto dużo mówi, nie może uniknąć błędów.

*

Słowo równa się pszczole: Ma miód i żądło.

XXXV. *Oszczerstwo.*

Oszczerstwo jest gorsze od trzech największych zbrodni: od służenia bogom pogańskim, kazirodztwa i przelewu krwi.

*

Oszczerstwo zabija trzech: tego na którego padło, oszczercę i tego co wierzy oszczerstwu.

*

Oszczerca, który oszczerstwu wierzy i fałszywe składa świadectwo, zasługuje, aby go rzucono psom.

*

Wielu grzeszy niesprawiedliwością, niewielu kazirodztwem, prawie wszyscy oszczerstwem lub przynajmniej cieniem oszczerstwa.

*

Sądź bliźniego zawsze łagodnie, i uniewinniająco.

*

Nie sądź bliźniego, jak długo nie znajdziesz się w położeniu podobnem do jego.

XXXVI. *Kłamstwo. Szczerość. Prawda.*

Kłamstwo mija, prawda wiecznie trwa.

*

Kłamstwo nie ma nóg.

*

Prawda jest pieczęcią boską.

*

Twoje „tak" niech będzie, „tak" a „nie" niech będzie „nie".

*

Usta nie powinne inaczej mówić niż serce myśli.

*

Szczerość jest obowiązkiem nawet wobec poganina.

*

Nie powinieneś nikogo zapraszać do siebie na ucztę w przypuszczeniu, że on zaproszenia nie przyjmie; nie powinieneś także ofiarowywać nikomu podarunku w przypuszczeniu, że on go nie przyjmie.

*

Przyjmij prawdę od każdego.

XXXVII. *Słowność.*

Przyrzekaj mało, dotrzymuj wiele.

*

Kto nie dotrzymuje słowa, ten stoi na jednym stopniu z poganinem.

*

Sprawiedliwi przyrzekają mało a dotrzymują wiele, oszuści przyrzekają wiele a niedotrzymują niczego.

*

Poufnych wiadomości nie należy bez pozwoleuia innym udzielać.

XXXVIII. *Dręczenie zwierząt.*

Jest ostro zakazane dręczyć zwierzęta.

*

Nie należy siadać do stołu, jeżeli się wpierw nie nakarmiło zwierząt domowych.

*

Mojżesza i Dawida Bóg wybrał wodzami narodu izraelskiego, bo jako pasterze owiec łagodnie się obchodzili ze zwierzętami.

XXXIX. *Przyzwoitość.*

Piękną jest wiedza w związku z przyzwoitością.

*

Człowiek nie powinien nigdy używać słów nieprzyzwoitych, lecz posługiwać się zawsze słowami przyzwoitemi.

*

Jeśli ktoś nieestetyczne prowadzi rozmowy, to należy sobie zatykać uszy aby ich nie słyszeć.

*

Jeżeli się kogoś spotyka, który zwykł pierwej się kłaniać, to należy go wyprzedzić w ukłonie.

*

Przyjmuj i obchodź się z każdym grzecznie.

*

Nie należy do żadnego domu wchodzić niespostrzeżenie, nawet do własnego.

*

Rabi Gamaliel chwalił Persów dla ich estetycznego zachowania się przy jedzeniu i piciu.

*

Człowiek powinien się zawsze stosować do zwyczajów miejscowych. [1])

*

Nie płacz między śmiejącymi się i nie śmiej się między płaczącymi.

*

Nie czuwaj między spiącymi i nie spij między czuwającymi.

*

Nie stój między siedzącymi i nie siedź między stojącymi.

*

Jeść na ulicy, to psie (cyniczne) zachowanie się.

XL. Żydzi.

Izraela porównują z gwiazdami nieba i prochem morza. Jeśli jest potężny, to sięga gwiazd, jeśli upada, to pada w proch.

*

[1]) Jeśli wleziesz między wrony krakaj jak i one.

Po trzech przymiotach poznać prawdziwego żyda: po miłosierdziu, wstydliwości i dobroczynności.

XLI. Śmierć.

Opłakujcie tego co cierpi, nie tego co umiera. On idzie do wiecznego pokoju, my tu zostajemy na wieczne cierpienia.

*

Sprawiedliwy umiera swemu stuleciu.

*

Sprawiedliwemu nie potrzeba stawiać pomnika gdyż jego czyny są mu pomnikiem.

*

Wielkość sprawiedliwego dopiero po jego śmierci wychodzi na jaw.

*

Nie pocieszaj wtedy opłakującego zgon czyjść gdy umarły jeszcze leży w pokoju.

*

Staraj się o to, aby po śmierci dobrze o tobie mówiono.

Berlin, 18. lipca 1894.